

Edmund Burke

TANKER OM
DEN FRANSKE REVOLUTION

Oversat af Chr. Truelsen

deri. Det er gode ting, men kun når de forudsætter den faste ordens virkninger og bygger på dem. Men når man tror, at disse beskædne hjælpemidler kan råde bod på de ulykker, der forvoldes ved at opbyrde grundlaget for den offentlige orden og foranledige eller tillade, at ejendomsretten undergraves, vil de efterlade ruinen af deres politik og overmodig, kortsynet og smålig visdom.

Virkningerne af den evneløshed, som de folkelige ledere har lagt for dagen på alle statens vigtigste områder, skal skjules under frihedens »altforsønde navn«. ¹⁰⁸⁾ Hos nogle nationer ser jeg virkelig et stort mål af frihed, hos mange, hvis ikke hos de fleste, et tvungende, nedværdigende slaveri. Men hvad er frihed uden visdom og uden dyd? Den er det værste af alle mulige onder, den er nemlig dårskab, last, afsindighed uden vejledning eller hæmning. For den, som ved, hvad frihed forenet med dyd har at betyde, er det utåleligt at se den skændet af forvildede hoveder ved hjælp af de højtravende ord, de fører i munden. Ophøjede, overstrømmende følelser foragter jeg visselig ikke. De varmer hjertet, udvider og frigør vort sind, de ildner vort mod i brydningsstider. Så gammel jeg er, læser jeg med glæde Lucans og Corneilles skønne, medrivende passager. ¹⁰⁹⁾ Jeg vrager heller ikke helt og holdent de populære småstykker og påhit. De letter gennemførelsen af mange sager af vigtighed; de samler folket, de forfrisker et anspændt sind og glatter nu og da den moralske friheds strengt rykkede pande med deres munterhed. Alle politikere burde bringe ofre til gratterne og forene eftergivenhed med fornuft. Men ved et foretagende som det i Frankrig nyttér alle disse hjælpende følelser og kunstgreb kun lidt. At danne en regering kræver ikke megen klogskab: Bestem, hvor magten skal ligge, lær folket lydighed – dermed er værket fuldført. At give frihed er en endnu lettere sag. Det er ikke nødvendigt at lede, man behøver blot at slippe tøjlerne. Men at danne en *fri regering*, d. v. s. at afstemme frihed og tvang, disse to modsætninger, efter hinanden til et sammenhængende hele – det kræver megen overvejelse, dyb eftertanke, skarpsindighed, viljestyrke og kombinationsevne. Disse egenskaber kan jeg ikke få øje på hos de ledende i nationalforsamlingen. Måske er de ikke så fortvivlende udygtige, som det ser ud til. Jeg kan knapt tro det; de måtte i så fald være udstyret med mindre end normal menneskeforstand. Men når

lederne beslutter at byde om kap ved en popularitetsauktion, vil deres mulige evner til at opbygge staten være til ingen nytte. De bliver smigrere i stedet for lovgivere, folkets redskaber og ikke dets ledere. Skulle det ske, at en af dem fremsatte et forslag om en besindig, begrænset frihed, fastsat ved passende adkomstbetingelser, ville han øjeblikkeligt blive overbudt af sine konkurrenter, som ville foreslå noget mere blændende populært. Han ville blive mistænkt for utroskab mod sagen. Mådehold vil blive brændemærket som krysterdyd og kompromis som forræderisk forsigtighed, og tilslidst vil folkelederen i håb om at bevare en tilhid, som ved lejlighed kunne gøre det muligt for ham at mildne og moderere, være tvunget til aktiv deltagelse i agitation for doktriner og styrkelse af kræfter, som derpå vil undertrykke ethvert ædrueligt definitivt formål, som han havde tilstræbt.

–Men er jeg da så urimelig, at jeg slet ikke finder noget at rose i denne forsamlings utrættelige anstrengelse? – Jeg nægter ikke, at der blandt en umådelig mængde voldelige og tåbelige handlinger kan findes et og andet godt. Når man lægger alt øde, vil man også uvægerligt afskaffe et og andet, som bør afskaffes. Når man fornyer alt, har man en mulighed for at indføre noget, som er til gavn. – Skulle man give dem æren for, hvad de har udrettet i kraft af den myndighed, de har tilrevet sig, og som kunne tjene som undskyldning for de forbyrdelser, hvorved de har skaffet sig denne myndighed, så måtte det først fastslås, at det samme ikke havde kunnet udrettes uden anstiftelse af en sådan revolution. Det kunne det ganske afgjort; thi næsten hver eneste af de ordninger, de har indført og som ikke er af meget tvetydig art, var enten indeholdt i kongens cession (overdragelse), som han frivilligt afgav ved stænderne. Nogle sædvaner er blevet afskaffet med god grund; men de var af den art, at selv om de havde fået lov at bestå, som de var, i al evighed, ville de kun i ringe grad formindske nogen stats lykke og velstand. De forbedringer, nationalforsamlingen har indført, er overfladiske, deres fejltagreb fundamentale.

Under alle omstændigheder vil jeg ønske, at mine landsmænd snarere vil anbefale vort nabofolk at tage den britiske forfatning som eksempel til efterfølgelse, end de vil hente modeller til forbedring af vor forfatning hos dem. I vor forfatning har de en uvurdelig skat. Jeg mener ikke, at de slet ingen grund

har til frygt og klage, men det skyldes ikke den forfating, de lever under, men deres egen adfærd. Jeg tror, at vor lykkelige tilstand skyldes vor forfating, men netop forfatingen taget som helhed, ikke nogen enkelt del af den; at den for en stor del skyldes det, som vi har ladet blive stående under vore forskellige revisioner og reformationer, lige så vel som det, vi har ændret eller tilføjet. Vort folk vil finde tilstrækkelig beskæftigelse for en sand patriotisk, fri og uafhængig ånd med at vogte det, vi ejer, mod krænkelse. Jeg ønsker dog slet ikke at udelukke forandring; men også når jeg foretog ændringer, skulle det ske for at bevare. En alvorlig grund til besværing skulle vise mig vej til lægemidler. I det, jeg foretog, ville jeg følge vore forfædres eksempel. Jeg ville lade reparationen udføre så vidt muligt i samme stil som bygningens. Politisk forsigtighed, vågen opmærksomhed, en frygtsomhed, der snarere skyldtes moral end temperament, var blandt vore forfædres ledende principper under deres mest besluttsomme optreden. Da de jo ikke omstråledes af de lys, hvoraf Frankrigs mes-sieurs, som de fortæller os, har fået en så overstrømmende del, handlede de under et stærkt indtryk af menneskelig uvidenhed og fejlbarhed. Han, som havde skabt dem med denne fejlbarhed, lønnede dem for, at de i deres handlemåde holdt sig til deres natur. Lad os efterligne dem i deres varsomhed, hvis vi ønsker at for tjene den lykke, de fik, eller at beholde deres arv. Lad os føje til, hvis vi ønsker det, men lad os bevare, hvad de har efterladt. Og lad os, stående på den britiske forfatnings faste grund, nøjes med at beundre de franske luftskippere frem for at forsøge at følge deres desperate flugt!

Jeg har sagt Dem min mening rent ud. Jeg finder det ikke sandsynligt, at den vil ændre Deres. Jeg ved heller ikke, om den burde gøre det. De er ung: De kan ikke lede, men må følge Deres lands skæbne. Men senere kan den måske komme Dem til nytte, når Deres stat har fundet sin fremtidige skikkelse. I den nuværende kan den neppe forblive; men inden den når sin endelige orden, kan den blive nødt til, som en af vore digtere siger, at gennemgå »en stor mangfoldighed af uprøvede existensformer«¹¹⁰ og under alle disse omskiftelser lutures ved lid og blod.

Jeg har kun lidt, der kan give mine meninger vægt, undtagen mangearig iagttagelse og stor upariskhed. De fremsættes af et menneske, som ikke har været et magtens redskab, ikke en

smigrer af storhed, og som ikke i sine sidste handlinger ønsker at fornægte det, som har været hans livs grundpræg. De kommer fra et menneske, for hvem næsten hele hans offentlige virksomhed har været en kamp for andres frihed, et menneske, i hvis bryst ingen varig eller voldsom vrede nogensinde har været optændt undtagen på grund af hvad han anså for tyranni, og som stjæler de timer, han har brugt til beskæftigelse med jeres anliggender, fra sin deltagelse i gode mænds bestræbelser for at bringe yppigt voxende undertrykkelse i miskredit, og som er overbevist om, at han ved at gøre dette ikke er afvejet fra sit sædvanlige arbejde. De kommer fra et menneske, som kun lægger ringe vægt på æresbevisninger, udmærkelser og vinding og slet ikke ventter dem; som ikke foragter berømmelse og ikke frygter dadel; som afskyer tvist, omend han vil vove at sige sin mening; som ønsker at bevare den indre sammenhæng, men vil gøre det ved at variere midlerne til at sikre enheden af sit formål, og som, dersom ligevægten i det skib, han sejler med, trues ved overbelastning i den ene side, brændende ønsker at anbringe sine fornuftgrundes smule vægt således, at de kan hjælpe til at bevare det's ligevægt.